



> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

De president van de Algemene Rekenkamer  
Postbus 20015  
2500 EA Den Haag

**Onze referentie**

2024-0000241565

**Uw referentie**

Datum

Betreft Reactie op resultaten VO 2023 BZK (VII)

Geachte heer Duisenberg,

Hartelijk dank voor uw conceptrapport bij het jaarverslag 2023 van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), hoofdstuk VII van de rijksbegroting. Hierbij ontvangt u mijn reactie op deze resultaten van het Verantwoordingsonderzoek 2023, mede namens de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Met belangstelling heb ik kennisgenomen van uw bevindingen. Allereerst zal ik samenvattend reageren op uw conclusies. Vervolgens ga ik dieper in op uw aanbevelingen ten aanzien van de bedrijfsvoering van mijn ministerie. Tenslotte ga ik aan het eind van de reactie uitvoerig in op de uitkomsten van uw onderzoek naar de beleidsresultaten van BZK.

#### **Uw conclusies**

*Bedrijfsvoering: beheer verbeterd en coördinerende rol rijksbreed vraagt aandacht*  
U constateert dat de bedrijfsvoering op mijn departement is verbeterd als gevolg waarvan het aantal onvolkomenheden in drie jaar tijd is teruggebracht van 10 naar 2. Meerjarige inspanningen in goede samenwerking, waaronder met u, liggen hieraan ten grondslag en uiteraard ben ik verheugd te zien dat u de effecten van die inspanningen constateert.

Daarnaast vraagt u aandacht voor de rijksbrede coördinerende rol van mijn departement op een aantal terreinen van bedrijfsvoering. Ik deel uw mening dat meer regie en sturing vanuit mijn departement nodig is. Ten aanzien van een aantal terreinen zal ik specifiek reageren.

*Onduidelijk of Regio Deals maatschappelijke problemen oplossen*

Regio Deals is een relatief nieuw innovatief instrument. Het betreft een lerende aanpak. Ik kan het daarom erg waarderen dat u naar dit instrument hebt gekeken en adviezen geeft over hoe dit instrument aangescherpt en verbeterd kan worden. Uw rapport spoort mij aan ook bij de inzet van dit beleidsinstrument oog te blijven houden voor het bereiken van meetbare resultaten en aanwijsbare maatschappelijke effecten.

*Woningbouw*

Ik ben uiteraard bekend met uw rapport van het onderzoek 'Aanpak Woningtekort' waarin u in 2022 ook de Woningbouwimpuls (WBI) heeft onderzocht. In reactie daarop heb ik u toen aangegeven dat ik veel van de aandachtspunten omarm. Naar aanleiding van het rapport zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd voor de 4<sup>e</sup> en 5<sup>e</sup> tranche van de WBI.

Ook is er een onderzoek gedaan naar de additionaliteit van de WBI, waaruit wel degelijk blijkt dat er een belangrijk effect uitgaat van de WBI<sup>1</sup>. U benoemt dat de 4<sup>e</sup> en 5<sup>e</sup> tranche niet volledig zijn uitgeput. Dit is correct. Door de tranches korter na elkaar open te stellen hoopten we een meer continue stroom van aanvragen op gang te krijgen. Dit is deels gelukt, alleen bleek het aangevraagde bedrag lager dan beoogd. Bij de laatste tranche (6) is het beschikbare budget van € 300 mln. wel overvraagd. Dit geeft aan dat er nog voldoende goede plannen zijn die versneld kunnen worden door middel van een bijdrage uit de WBI. Deze resultaten worden spoedig gepubliceerd. In de laatste Kamerbrief met betrekking tot de WBI<sup>2</sup> is aangegeven dat de eerste projecten al officieel gestart zijn. We verwachten dat dit de komende tijd vrij snel zal oplopen, hierover zal uiteraard gerapporteerd worden aan de Tweede Kamer.

## **Bedrijfsvoering**

### ***Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering***

#### *Bedrijfsvoering doorontwikkeld*

Uiteraard ben ik tevreden dat de aanpak die de afgelopen jaren is geïntensiveerd zijn vruchten afwerpt: het aantal onvolkomenheden is in drie jaar tijd teruggebracht van 10 naar 2. Het succes van de aanpak - die onder andere bestaat uit het opstellen van plannen van aanpak, het kritisch toetsen van die verbeterplannen en het bewaken van de voortgang van de verbetertrajecten door een Monitoringscommissie - is natuurlijk vooral te danken aan de inzet van de collega's die de verbeterplannen opstellen én uitvoeren. Maar ik wil ook u bedanken voor de rol die u hierin speelt, want onze goede onderlinge samenwerking draagt ook zeker bij aan de verbetering van onze bedrijfsvoering omdat wij hierdoor gericht aan de slag kunnen.

#### *Bedrijfsvoering: coördinerende rol BZK voor rijksbrede bedrijfsvoering vraagt aandacht*

U constateert dat ik op meerdere terreinen belast ben met rijksbrede coördinatie van de bedrijfsvoering en dat ik daarvoor kaders opstel. Voor een aantal van de terreinen waar dit betrekking op heeft, reageer ik hierna afzonderlijk. Voor inkoopbeheer constateert u dat het aantal onvolkomenheden rijksbreed is gestegen van 11 naar 12 en u geeft aan dat dit een hardnekkig probleem is. Dit beeld herken ik. Ministeries zijn primair zelf verantwoordelijk voor het inkoopbeheer op het eigen departement. Vanuit mijn coördinerende rol stel ik de rijksbrede kaders en randvoorwaarden vast die voor een professionele en rechtmatige inkoop nodig zijn. Hiertoe bespreekt de Chief Procurement Officer Rijk van mijn ministerie de stand van zaken met de verschillende ministeries om te bezien hoe binnen de ministeries wordt gestuurd op eventueel benodigde verbetermaatregelen. Daarnaast is in 2023 een programma gestart om te kijken hoe bureaucratie en regeldruk bij inkoop kan worden verminderd. Dat programma loopt door in 2024. Waar nodig zal ik ook met mijn collega van EZK in gesprek gaan om te kijken waar de - veelal als complex ervaren - aanbestedingsregelgeving vereenvoudigd kan worden.

---

<sup>1</sup> [Rigo, Additionaliteit van de Woningbouwimpuls, juni 2022](#)

<sup>2</sup> [Kamerbrief Woningbouwimpuls zesde tranche en projecten in uitvoering 18 december 2023](#)

### **Onvolkomenheden (inclusief opgeloste)**

#### *Beveiliging van IT-componenten bij SSC-ICT (onvolkomenheid opgelost)*

In 2023 constateerde u geen fundamentele tekortkomingen meer in het beheer van de beveiliging van componenten door SSC-ICT en u concludeert dat de onvolkomenheid is opgelost. Hartelijk dank hiervoor. Het is goed om te horen dat het meerjarige verbeteringstraject dat SSC-ICT hiervoor had ingezet, nu zichtbaar resultaat oplevert en effectief blijkt. Uiteraard zal SSC-ICT blijvend inzetten op de interne beheersing hierop. Daarbij zullen ook de nog openstaande administratieve verbeterpunten meegenomen worden.

#### *Opbrengsten RvIG: inzicht verkregen in functioneren uitbestede processen (onvolkomenheid opgelost)*

Ik ben tevreden met de behaalde resultaten en blij met de conclusie dat de onvolkomenheid van de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens (RvIG) is opgelost. RvIG is zich bewust van de benoemde aandachtspunten en zal zich blijven inzetten om bevindingen op te pakken en op te lossen.

#### *Voorschotten agentschappen: risico's toereikend beheerst (onvolkomenheid opgelost)*

De afgelopen jaren heeft mijn ministerie het voorschottenbeheer aan agentschappen op diverse punten verbeterd. In 2023 is de monitoring en de interne controle op de voorschotten en de nog uit te betalen bedragen verder versterkt. Uw conclusie dat hiermee het risico op het (onbewust) parkeren van begrotingsgeld wordt beheerst en daarmee de onvolkomenheid kan worden opgeheven, stemt mij tevreden. Het aantonen dat de uitkomsten van de interne controle worden opgevolgd, wordt betrokken in onze jaarverantwoording.

#### *Kwaliteitsbewaking Rijksbreed IT-beheer nog onvoldoende verbeterd*

Voor de onvolkomenheid met betrekking tot Rijksbreed IT-beheer wordt door u in 2023 onvoldoende voortgang geconstateerd. Ik erken dat het oplossen van de onvolkomenheid Rijksbreed IT-beheer te lang duurt. Er zijn de afgelopen jaren stappen gezet maar die hebben de bevinding slechts ten dele opgelost. Ik deel uw constatering dat de huidige aanpak niet voldoende is om de onvolkomenheid op te lossen. Ik werk daarom aan een nieuw plan van aanpak.

U benoemt in uw rapport bij de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering dat er weerstand is bij de ministeries om, voor dit onderwerp, de kaderstellende en toezichthoudende rol door CIO Rijk in te laten vullen. Dat herken ik en heeft mijn volle aandacht. Inmiddels werkt CIO Rijk samen met vier departementen een normenkader uit dat zal dienen als kader voor het Rijksbreed IT-beheer. Ik streef ernaar een duidelijk kader in 2024 vast te stellen en daarop toe te zien. Op basis van dit kader kan de monitoring van het IT-beheer worden gerealiseerd, zodat met het verkregen beeld invulling gegeven kan worden aan de toezichthoudende rol.

#### *Inkoopbeheer SSC-ICT voor inhuur externen beter – effect pas in 2024*

U constateert dat SSC-ICT in 2023 maatregelen heeft genomen die hebben geleid tot een beter proces voor inhuur, maar dat de maatregelen nog niet structureel werken. Ik herken dit beeld. Specifiek ten aanzien van de twee tekortkomingen waarover u rapporteert:

##### 1. Maatregel op niet-consistente inzet knock-outcriteria

Naar aanleiding van de constatering dat in een aantal gevallen de eisen (knock-out criteria) in het aanvraagformulier niet 1-op-1 overeenkomen met de eisen in de 'velden' in het inhuursysteem, is in de loop van 2023 de maatregel getroffen

dat aan alle mantelpartijen is gecommuniceerd dat de in het inhuursysteem vermelde eisen leidend zijn. Ook voerde SSC-ICT in de tweede helft van 2023 extra controles uit tijdens het inhuurproces om dergelijke verschillen te voorkomen. SSC-ICT constateerde in de uitgevoerde verbijzonderde interne controles dat na augustus 2023 dit niet meer heeft plaatsgevonden.

## 2. Maatregel verduidelijkte verlengingsopties

Naar aanleiding van de constatering ten aanzien van de nadere overeenkomsten waarin verlengingsopties voorafgaand aan de gunning niet (duidelijk) waren opgenomen, zijn maatregelen getroffen zodat dit vanaf 2023 niet meer voortkomt. Bovendien zijn de werkinstructies van de medewerkers van de inhuurdesk van SSC-ICT hierop aangescherpt. De door u gerapporteerde onrechtmatigheden als gevolg van deze tekortkoming, komen volledig voort uit overeenkomsten die in 2022 zijn aangegaan.

## **Belangrijkste risico's en aandachtspunten in de bedrijfsvoering**

### *Aandachtspunten waar voldoende aandacht aan is gegeven*

Onder het kopje 'ontwikkelingen in de bedrijfsvoering' geeft u aan dat u verbeteringen ziet op twee onderwerpen waar u vorig jaar aandacht voor vroeg: begrotingsbeheer versterken en personele uitgaven beveiligen. Dank voor uw erkenning voor de energie die hierop is ingezet en ik ben tevreden dat deze onderwerpen dit jaar geen specifiek aandachtspunt meer zijn.

### *Coördinerende rol minister van BZK inzake verantwoording- en controlevoorschriften decentrale overheden*

In uw brief van 6 februari 2024 heeft u vijf inhoudelijke aandachtspunten benoemd voor de aanpassing van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado). Deze aandachtspunten herhaalt u nu in uw rapport. Hieronder zal ik een reactie geven per aandachtspunt.

- Sommige bepalingen in BBV en Bado zijn onvoldoende duidelijk, niet uniform of niet eenduidig geformuleerd

Het BBV en het Bado betreffen algemene maatregelen van bestuur. De grondslag hiervoor is te vinden in de Gemeentewet. De formulering van de bepalingen wordt dus mede ingegeven door de hogere wet waarop deze zijn gebaseerd. Ik ben gehouden om de Aanwijzingen voor de regelgeving te volgen. Voorts kunnen in het BBV en Bado geen definities en begrippen opgenomen worden, die afwijken van hetgeen in de gemeente- en provinciewet bepaald is. Hierbij wordt stevast gezocht naar de juiste balans tussen duidelijkheid enerzijds en soberheid alsmede flexibiliteit anderzijds. Wet- en regelgeving dient zodanig te zijn opgesteld dat deze uitvoerbaar is. Vooral bij wetten die worden toegepast door decentrale overheden en professionals dient niet méér te worden geregeld, dan noodzakelijk is gelet op de beoogde normstelling.

- De door de besturen van decentrale overheden af te leggen rechtmatigheidsverantwoording is in het BBV onvoldoende uitgewerkt en sluit niet aan op de bij het Rijk geldende eisen.

In samenspraak met onder meer decentrale overheden en accountants zijn de contouren voor de rechtmatigheidsverantwoording uitgewerkt. Het BBV sluit aan op de voor het Rijk geldende eisen, maar houdt tegelijkertijd ook rekening met de bijzonderheden van het baten en lastenstelsel, zoals dat door decentrale overheden wordt toegepast. Hierbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de verantwoording over de specifieke uitkeringen die primair aan het Rijk plaatsvindt en anderzijds de verantwoording over de vrij besteedbare middelen, waarbij het oordeel aan de volksvertegenwoordiging van de decentrale

overheid is. Voor de verantwoording en controle van de specifieke uitkeringen geldt dat in de toekomst dezelfde mate van zekerheid zal worden verkregen door het Rijk, als in de huidige situatie. In de controleverklaring geeft de accountant een expliciet oordeel over de rechtmatigheid over de specifieke uitkeringen, op basis van een volledige toets aan alle rechtmatigheidscriteria. De tabel van fouten en onzekerheden in het verslag van bevindingen heeft zelfs een wettelijke basis gekregen in de gemeente- en provinciewet. Daarnaast zal de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording een impuls geven aan de dialoog over rechtmatigheid, tussen het bestuur en de volksvertegenwoordiging van een decentrale overheid.

- In het Bado ontbreken goedkeuringstoleranties voor de accountant betreffende de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening van decentrale overheden, en voor de controle op specifieke uitkeringen en de oordeelsvorming over deze uitkeringen.

In het Bado is de goedkeuringstolerantie op 2 procent bepaald, voor de gehele jaarrekening, met inbegrip van de specifieke uitkeringen. De goedkeuringstolerantie geldt voor alle baten en lasten die voorkomen in de jaarrekening, inclusief de specifieke uitkeringen. Ook in de huidige situatie is er één goedkeuringstolerantie voor de gehele jaarrekening, inclusief de specifieke uitkeringen.

- Door de nadere uitwerking van de verantwoording over rechtmatigheid over te laten aan een externe commissie die buiten de (directe) invloedssfeer van het Rijk en decentrale overheden valt, verliest het Rijk de regie, zowel over de informatie die het nodig heeft als over de zorg voor een uniforme visie op en toepassing van comptabele rechtmatigheid in de publieke sector. Dat achten wij onwenselijk.

De belangrijkste bepalingen worden in het BBV en Bado zelf opgenomen en niet overgelaten aan een invulling door de commissie BBV. Ik wil daarbij benadrukken dat ik veel waarde hecht aan de visie van de commissie BBV, vanwege de gedegen praktijkkennis van de leden en de brede samenstelling.

- De huidige nadere uitwerking van de verantwoording over rechtmatigheid in de rechtmatigheidsverantwoording bevat substantiële omissies omdat belangrijke onderdelen van de rechtmatigheid nu niet in het rechtmatigheidsverantwoording en de controle door de accountant worden meegenomen.

Het beeld dat belangrijke onderdelen van de rechtmatigheid aan de controle van de accountant onttrokken zouden worden, wordt niet herkend. De sectorcommissie decentrale overheden van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants geeft ook aan dat de controle alle relevante aspecten zal afdekken.

Sinds de zomer van 2023 vinden gesprekken plaats tussen uw medewerkers en medewerkers van mijn ministerie over de bovengenoemde aandachtspunten. Veel van uw adviezen, zoals verwoord in de brief van 6 februari 2024, zijn reeds overgenomen. Voor de resterende geschilpunten geldt dat deze niet mogen leiden tot een verdere vertraging van het wetgevingsproces. Daarom is de volgende stap het op zo kort mogelijke termijn vragen van advies aan de Raad van State.

Controle jaarrekening 2023 van gemeenten en provincies

U merkt op dat ik naar aanleiding van de vertraging in de actualisatie van de wet- en regelgeving, maatregelen heb getroffen. Het is hierbij mijn verwachting dat er voldoende verantwoordings- en controleinformatie beschikbaar zal zijn, zodat de ministeries de specifieke uitkeringen kunnen vaststellen. Er is namelijk voor de jaarrekening 2023 niets veranderd in de systematiek van Single Information Single Audit (SiSa) noch aan de accountantscontrole op de besteding van de

specifieke uitkeringen. Hierbij wordt ook verwezen naar de 'NBA Alert 48 accountantscontrole decentrale overheden 2023'<sup>3</sup> en de 'Nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2023'<sup>4</sup>.

## Beleidsresultaten

### *Regio Deals*

Ik heb met belangstelling kennisgenomen van uw bevindingen rond het beleidsinstrument Regio Deals. In uw rapportage worden belangrijke bespreekpunten geagendeerd. Punten die in de dagelijkse praktijk in mijn departement in de schijnwerpers staan. Aangezien het een lerende aanpak betreft, ben ik u erkentelijk voor uw analyse.

### Samenwerking in de regio

U stelt vast dat de inzet van Regio Deals leidt tot een versterking en intensivering van de samenwerking in de regio. Deze constatering doet mij deugd. Versterking van de samenwerking in en met de regio is één van de doelstellingen van het beleidsinstrument Regio Deals. Het optimaliseren van de samenwerking tussen overheden en andere partijen is belangrijk voor het met succes werken aan maatschappelijke opgaven. Daarnaast constateert u dat de regio's hebben aangegeven dat er meer contact is met het Rijk. Ook dit is een belangrijke voorwaarde om de samenwerking tussen Rijk en Regio te verbeteren, een andere doelstelling van de Regio Deals.

### Zicht op output en outcome

Met behulp van Regio Deals worden relevante maatschappelijke opgaven aangepakt. Uw constatering dat nog veel onduidelijk is met betrekking tot de mate waarin projecten die worden uitgevoerd in het kader van Regio Deals, bijdragen aan de beoogde maatschappelijke effecten, is herkenbaar. Het is heel moeilijk, om niet te zeggen nagenoeg onmogelijk, met exacte precisie te meten hoe de brede welvaart in een regio is beïnvloed door de inzet van een Regio Deal. De ontwikkeling van de brede welvaart is immers afhankelijk van veel meer factoren dan alleen de inzet van een Regio Deal.

Daarom moet de inzet van het instrument Regio Deal vooral gezien worden als een lerende aanpak. Lerend in de context van de regio: wat werkt en wat niet? Welke interventies zijn succesvol? Wat is het vervolg daarop? Ook lerend voor het Rijk: hoe kan rijksbeleid worden ontwikkeld dat beter rekening houdt met en inspeelt op de 'couleur locale'?

Het concept van de 'brede welvaart' moet daarbij niet worden beschouwd als een meetinstrument, maar veeleer als een denkkader voor het gronden en verbeteren van beleid. Het helpt ons om onze focus goed te richten, maar biedt geen mathematische meetmethode die leidt tot absolute uitspraken over behaalde effecten. U stelt terecht vast dat in de voorbije jaren al veel wetenschappelijke reflecties op de inzet van het instrument Regio Deal hebben plaatsgevonden.

---

<sup>3</sup> <https://www.nba.nl/wet--en-regelgeving/alerts/nba-alert-48/>

<sup>4</sup> [Nota-verwachtingen-accountantscontrole-sisa-2023-versie-12-januari-2024 \(rijksoverheid.nl\)](#)

In de aanloop naar en bij de invulling van de 4<sup>e</sup> tranche is het accent op monitoren en leren enkel aangescherpt:

- In de met partijen in de regio gesloten convenanten is daaraan expliciet aandacht besteed en wordt daarop actief gestuurd;
- Vanuit mijn departement worden workshops en webinars rond dit thema georganiseerd;
- Ter bevordering van kennisdeling tussen regio's en regionale planbureaus is het Nationaal Netwerk Brede Welvaart opgezet;
- Recent is opdracht verleend om onderzoek uit te voeren gericht op de rode draden en effectieve interventies in Regio Deals.

Het gesprek over de effectiviteit van het beleid en de ontwikkeling van indicatoren en methoden om die effectiviteit te duiden, is dus volop gaande. Uw rapportage vat ik op als een stimulans om daarmee vooral door te gaan.

#### Kwetsbare regio's

In uw rapportage stelt u dat mijn intentie om speciale aandacht te schenken aan kwetsbare regio's niet vertaald is in de zin dat scherp gedefinieerd is wat een kwetsbare regio is en welke regio's het dan betreft.

Het is belangrijk vast te stellen dat Regio Deals in oorsprong bedoeld waren voor alle regio's in Nederland, niet enkel regio's die als kwetsbaar worden aangemerkt. Naar aanleiding van evaluaties is in de 4<sup>e</sup> tranche het beleid ten aanzien van kwetsbare regio's aangepast. In de Kamerbrief<sup>5</sup> is aangegeven: "Ook is er speciale aandacht voor regio's waarin de brede welvaart onder druk staat". Ook is daarin ingegaan op de positie van kwetsbare regio's in de context van de eis van 50%-cofinanciering en regio's waar het aan slagkracht ontbreekt om tot een integraal voorstel te komen. Tot slot is nadrukkelijk benoemd de relatie met de inzet van het Rijk voor regio's aan de grens. Inzicht in de problematiek in meer kwetsbare gebieden in Nederland was er natuurlijk ook al op basis van andere Rijksprogramma's (bijvoorbeeld Nationaal Programma Veiligheid en Leefbaarheid). Zonder dat haarscherp was afgebakend wat "kwetsbare regio's" zijn, bestond en bestaat in mijn departement een goed beeld van welke gebieden het betreft.

Kwetsbaar kan bovendien meerdere dimensies hebben, bijvoorbeeld in termen van achterstanden, bevolkingssamenstelling of financiële draagkracht.

Tegen boven geschetste achtergrond zijn in de 4<sup>e</sup> tranche middelen met voorrang geland in regio's waarvan duidelijk was dat (onderdelen van de) brede welvaart onder druk staat. Inmiddels heeft onderzoeksinstituut Het PON & Telos in opdracht van mijn departement naar aanleiding van het rapport 'Elke Regio Telt'<sup>6</sup>

onderzoek gedaan naar de stapeling van achterstanden in regio's. In een aantal van deze regio's is er niet alleen sprake van een stapeling van achterstanden maar ook een lage score op brede welvaart in combinatie met demografische ontwikkelingen zoals ontgroening, vergrijzing en dunbevolktheid, een verschraling van het voorzieningenaanbod en een grotere afstand tot economisch kerngebied.

In deze regio's is méér en langdurigere inzet van het Rijk nodig. De in dit kader getrokken conclusies bevestigen de keuzes die gemaakt zijn bij de allocatie van Regio Deal middelen in het kader van de 5<sup>e</sup> tranche. Voor mij is evident dat de aandacht voor kwetsbare gebieden in de 6<sup>e</sup> tranche onderdeel van het afwegingskader zal zijn.

---

<sup>5</sup> [Kamerbrief Aanpak 4<sup>e</sup> tranche Regio Deals, 1 juli 2022](#)

<sup>6</sup> [Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's \(rli.nl\), 30 maart 2023](#)

#### Incidentele karakter Regio Deals

Uw observatie dat Regio Deal-middelen een incidenteel karakter hebben, terwijl de aanpak van maatschappelijke opgaven waarvoor ze dienen vaak een meer structurele aanpak vergen, is ook een terechte. Deze middelen zijn uitdrukkelijk bedoeld als impuls om opgaven te agenderen, de samenwerking te activeren en een aanpak van de opgaven te bewerkstelligen. In de meeste gevallen zijn enkel de Regio Deal-middelen niet voldoende om de opgaven te volbrengen. Overigens moet niet onderschat worden welke koppelkansen ontstaan met andere rijksmiddelen en inzet van particuliere middelen. In die situaties kan de Regio Deal werken als een vliegwiel.

Niettemin, in een aantal regio's is nu al duidelijk dat er noodzaak is voor een langjarige programmatische aanpak om de structurele opgaven aan te pakken om de met de Regio Deal en gekoppelde rijksmiddelen in gang gezette ontwikkeling te kunnen voortzetten. Op dit moment vinden in tien regio's regiodialogen plaats om in kaart te brengen wat de belangrijkste opgaven zijn voor de regio en wat het vraagt om te komen tot het beoogd toekomstperspectief. Op basis hiervan wordt per regio bezien wat de meest helpende aanpak is. De regiodialogen vormen input voor de verdere afbakening en invulling van de programmatische aanpak. Daarbij moet de kanttekening worden geplaatst dat een vervolg van de Regio Deals met mogelijk ook structurele financiering een vraagstuk is voor een volgend kabinet.

#### *Terugblik algoritmes*

Met betrekking tot het zicht op en verantwoord gebruik van algoritmen ben ik verheugd met de erkenning dat dit serieus is opgepakt. Uw constatering dat het algoritmeregister nog verder gevuld moet worden, herken ik. De staatssecretaris blijft de voortgang op dit vlak volgen en aanjagen.

#### *Tapstatistieken in het jaarverslag van de AIVD*

De beide Inlichtingen- & Veiligheidsdiensten werken steeds nauwer samen. In (gevallen van) rapportages waarin cijfers voorkomen, zoals de genoemde tapstatistieken, die door de diensten gescheiden, maar desalniettemin tegelijkertijd worden gerapporteerd zal worden onderzocht of, hoe en in hoeverre tot gezamenlijke definities en rapportages kan worden gekomen.

#### *Duurzaamheid in de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk CO<sub>2</sub>-reductie*

U constateert dat de voortgang van de verduurzaming van de rijksbedrijfsvoering te beperkt is. Hiervoor draagt u vijf punten aan voor verbetering.

Als eerste concludeert u dat het einddoel duidelijk is, namelijk een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030. Verder signaleert u dat er geen tussentijdse doelen zijn vastgesteld en dat het derhalve niet te beoordelen is of het Rijk op schema ligt om het einddoel te halen. Ik herken mij in de constatering dat er, op een uitzondering na, geen tussentijdse doelen zijn geformuleerd voor 2030. Echter beschouw ik dit niet direct als het ontbreken van inzicht in het behalen van het einddoel. Middels de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk (JBR) biedt BZK inzicht in de voortgang op de duurzaamheidsdoelstelling, onder meer door niet alleen over het huidige jaar te rapporteren maar ook historische data weer te geven ter referentie. Daarbij wordt in de JBR, waar mogelijk, gerapporteerd over de afgelopen vijf jaar. De urgentie wordt gevoeld om kritisch te kijken naar de huidige duurzaamheidsdoelstelling en er zijn verschillende gesprekken gaande om waar mogelijk doelstellingen te concretiseren. Dit gebeurt onder andere door de herziening van het Klimaatakkoord hoofdstuk 10, voorbeeldrol Rijk.



Voorts signaleert u dat de totstandkoming van het CO<sub>2</sub>-uitstootcijfer in de JBR een arbeidsintensief en kwetsbaar proces is. Ik deel uw waarneming dat het huidige proces tijdsintensief en ingewikkelder is dan gewenst. In samenwerking met de Interdepartementale Commissie Bedrijfsvoering Rijk (ICBR) wordt onderzocht hoe we de totstandkoming van het CO<sub>2</sub>-uitstootcijfer kunnen versterken. Zoals aangegeven is het in voorkomende gevallen complex om de betrouwbaarheid van de brongegevens vast te stellen, doordat van externe leveranciers niet altijd duidelijk is welke berekeningen en grondslagen deze hanteren.

Ten derde constateert u dat de kwaliteit van de opgehaalde duurzaamheidsdata beter moet worden gewaarborgd. Daarbij concludeert u tevens dat de CO<sub>2</sub>-uitstoot waarover ministeries zelf rapporteren niet altijd aansluit bij de CO<sub>2</sub>-uitstoot zoals wordt gerapporteerd in de JBR. Ik herken mij in deze constatering, de kwaliteit van de opgehaalde duurzaamheidsdata moet beter geborgd worden. Ik deel dan ook de urgentie om de kwaliteit van de duurzaamheidsdata te verbeteren zodat er meer eenheid komt tussen de JBR en departementale verslagen. Daarom heb ik onder andere een pre-audit laten uitvoeren om de borging van de kwaliteit van de duurzaamheidsdata te laten vaststellen. Dit heeft ertoe geleid dat in de ICBR de ambitie is uitgesproken om te gaan rapporteren volgens de standaarden van het Global Reporting Initiative (GRI), wat u ook heeft geconstateerd in uw Verantwoordingsonderzoek. Zoals u aangeeft is dit project in april 2023 van start gegaan. Daarbij verloopt het project langzamer dan initieel gepland en zijn er verschillende gesprekken gaande om dit te versnellen.

Als vierde punt noemt u dat de CO<sub>2</sub>-uitstoot die ministeries rapporteren vragen oproept over de cijfers in de JBR. In de ICBR is de ambitie uitgesproken de verschillen tussen departementen te verkleinen. Er zijn verschillen geconstateerd in meetmomenten en keuzes in definities. Dit betekent niet dat de cijfers niet juist zijn, maar dat zij anders worden samengesteld. De komende periode wordt onderzocht in hoeverre de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (CSRD) behulpzaam kan zijn, zodat er meer éénduidigheid komt in de verantwoordings-rapportages rondom duurzaamheid.

Ten slotte constateert u dat het ontbreekt aan duidelijke standaardisatie, regie en sturing op de duurzaamheidsdoelen en informatie. Daarbij roept u mij op om vanuit mijn rijksbrede rol voor de bedrijfsvoering meer regie te pakken op de rapportage van de duurzaamheidsdoelen. Vanuit het coördinatiebesluit "organisatie, bedrijfsvoering en informatiesystemen rijksdienst" heb ik de rol om jaarlijks een verslag over de organisatie en de bedrijfsvoering van de ministeries te publiceren. Dit gebeurt via de JBR, waar duurzaamheidsdoelen een onderdeel van zijn. Zoals u aangeeft is elke minister vervolgens zelf primair verantwoordelijk voor de verduurzaming van het eigen ministerie en heeft ieder ministerie daarbij de mogelijkheid om zelf te bepalen waar ze departementaal over rapporteren. Wel is de ambitie dat alle ministeries volgens dezelfde standaarden als het Nederlandse bedrijfsleven rapporteren en in dat kader is daartoe een rijksbreed project opgestart.

#### *Doelen om rijkskantoren te verduurzamen deels vroegtijdig behaald*

Dank voor het delen van uw inzichten uit het onderzoek naar het verduurzamen van rijkskantoren. Ik vind dit een herkenbaar beeld. Zoals u bekend wordt op dit moment nog geïnventariseerd welke daken geschikt zijn voor zonnepanelen. Zodra dit bekend is kan gestuurd worden op het behalen van het doel vóór 2030 zonnepanelen op 80% van de geschikte daken van overheidsgebouwen te hebben. Ik heb geen signalen dat we dit doel voor rijkskantoren niet gaan halen.

**Tot slot**

Ik dank u voor uw uitvoerige rapport over het Verantwoordingsonderzoek 2023. Ik waardeer onze goede samenwerking waarbij u op positief kritische wijze mijn departement beoordeelt. Uw (herhaalde) oproep om mijn coördinerende rijksbrede rol voor bedrijfsvoering steviger op te pakken, begrijp ik en heeft zeker mijn aandacht. Het beeld dat u schetst laat een positieve trend zien voor wat betreft mijn bedrijfsvoering en benadrukt voor de beleidsresultaten dat wij nog meer oog moeten hebben voor de meetbaarheid daarvan, ook van de maatschappelijke effecten. Komend jaar wil ik verdere stappen zetten met het gebruik van het Beleidskompas om de beleidsvoorbereiding te versterken. Tegelijkertijd wil ik borgen dat er aandacht is voor de werkwijze Beleidskeuzes Uitgelegd zodat de Kamer hier ook zicht op heeft. Ook in andere fases van de beleidscyclus zet ik stappen via bijvoorbeeld de programmering van onderzoeken op onze Strategische Evaluatie Agenda. Ik wil u uitnodigen om ook aan de voorkant van beleid met ons hierin mee te denken.

Hoogachtend,  
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Hugo de Jonge